

Monitor Vestigingsklimaat najaar 2015 deel 2: Internationale scholen

Buitenlandse vestigingen zijn van essentieel belang voor de Nederlandse Economie en dragen bovengemiddeld bij aan de Nederlandse werkgelegenheid en welvaart:

- Eén procent van de Nederlandse bedrijven is een onderneming onder buitenlandse zeggenschap. Deze bedrijven zorgen voor vijftien (!) procent van alle banen in Nederland (bijna 1 mln. arbeidsplaatsen) en 25% van de private investeringen.
- Als internationale onderneming zijn zij grosso modo per werknemer meer dan twee maal zo productief en innovatief als een niet internationaal opererende onderneming.
- In 2014 is een recordbedrag van 3,2 miljard euro aan buitenlandse investeringen naar Nederland gehaald, goed voor 6.304 banen. Dit komt deels ook van buitenlandse ondernemingen die hier al gevestigd zijn.
- Bedrijven in buitenlands eigendom geven gemiddeld 70 procent meer uit aan R&D dan vergelijkbare Nederlandse bedrijven.

Om bedrijven hier te krijgen en om ze in Nederland te houden is een excellent vestigingsklimaat van groot belang. Daarbinnen ligt de focus steeds vaker ook op de beschikbaarheid van internationaal talent en een omgeving die daarop aansluit. Vragen als: kan mijn partner hier studeren of werk vinden? Vind ik een goede school voor mijn kinderen? – spelen een steeds grotere rol in de locatiekeuze, zeker bij talentvolle internationals.

De vraag naar internationaal onderwijs vormt binnen dat vestigingsklimaat ook een actueel thema. Steeds vaker wordt gehoord dat er sprake is van een wachtlijst bij internationale scholen.

Op dit gebied ontbreekt het overzicht: Hoeveel scholen zijn er, wat is de bestaande capaciteit, hoe ontwikkelt zich de behoefte aan internationaal onderwijs, hoe ontwikkelt zich het aantal kenniswerkers en hoe is de situatie in ons omringende landen. Deze notitie brengt de internationale scholen in Nederland in beeld en maakt de vergelijking met onze concurrerende landen. Het heeft niet de pretentie volledig te zijn. Er zijn aanzienlijke verschillen tussen internationale scholen. Die hebben onder meer betrekking op de financiering, de methode die de school aanhoudt en uiteraard

Definitie

Het NUFFIC wijst in zijn definitie van internationale scholen expliciet op een programma dat vooral is gericht op het onderwijsstelsel en de wettelijke voorschriften van een ander land dan Nederland. Wikipedia houdt het eenvoudiger: een particuliere school waarbij wordt lesgegeven in een buitenlandse taal, in de praktijk voornamelijk Engels.

De regeling / aanwijzing internationaal onderwijs van het ministerie van OCV onderscheidt drie soorten:

- internationale school: een school die als zodanig passend geaccrediteerd is, of kandidaat is voor accreditatie, door een erkende internationale accreditatieorganisatie (zie bijlage 3);

- buitenlandse school: een school die wat het aan de school te geven onderwijs betreft onder toezicht staat van de autoriteiten van een ander land;

- ambassadeschool: een buitenlandse school waar uitsluitend leerlingen aan het onderwijs deelnemen die niet de Nederlandse nationaliteit bezitten en gelieerd zijn aan het personeel van een ambassade;

Dit onderscheid onderstreept de verscheidenheid : de ene internationale school is de andere niet.

de taal waarin wordt lesgegeven. Zo wordt op een Franse school in het Frans lesgegeven, maar sluit ook het onderwijssysteem aan bij wat in Frankrijk gebruikelijk is. Datzelfde geldt ook voor de veelal private anderstalige scholen. Bij deze scholen zou je na het examen de mogelijkheid hebben om naar de beste colleges en universiteiten te gaan. Naast deze veelal private scholen is er ook een groep Dutch International schools: scholen die deels worden gesubsidieerd door de Nederlandse overheid.

Uitgangspunt hierbij – en ook het doel dat de Nederlandse overheid beoogt – is dat kinderen in Nederland recht hebben op goed en toegankelijk onderwijs. Dat is geregeld in de leerplichtwet, waarbij de kwaliteit gewaarborgd wordt via de inspectie en de toegankelijkheid bij wet is vastgelegd. Het kabinet hecht eraan dat dit recht ook voor kinderen van internationals geldt. De groeibrief van het kabinet (8-9-2014) verwoordde het als volgt: *Het kabinet zal dan ook met maatregelen komen om Nederland aantrekkelijker te maken als bestemming voor kennismigranten, bijvoorbeeld via een versterking van het aanbod van internationale scholen.*

Om internationaal onderwijs te bieden binnen de wettelijke kaders is een school gehouden aan kwaliteitsnormen die ook internationaal erkend worden. Daarom moet een school, om aan de eisen van de leerplicht te voldoen, ook aangesloten zijn bij een internationale accreditatieorganisatie die niet alleen garantie biedt op aansluiting bij internationaal vervolgonderwijs, maar die ook voldoet aan de normen van de onderwijsinspectie (zie bijlage 3). Los van de wettelijke kaders betekent toegankelijk voor buitenlandse kinderen dat het onderwijs wordt gegeven in een toegankelijke taal, veelal Engels. Ouders verwachten dat hun kinderen vlekkeloos Engels leren. Van onderwijzers zal daarom doorgaans *native speaking* Engels worden gevraagd. Gegeven deze kaders is toegankelijk onderwijs het product van de factoren beschikbaarheid en kosten.

Kosten

De kosten van internationaal onderwijs zijn beduidend hoger dan van regulier onderwijs. Niet alleen om *native speaking* leerkrachten aan te trekken, maar ook de kosten voor extra activiteiten, vervoer, accommodatie, beveiliging etc. liggen hoger. Kosten vormen daarom een bepalende factor voor de toegankelijkheid van internationaal onderwijs.

De kosten voor internationale scholen in Nederland liggen voor dagonderwijs gemiddeld op € 9.100 per leerling per jaar; voor internaten liggen deze kosten gemiddeld op € 15.600. Hierbij komt in Nederland gemiddeld nog ruim €1200 aan overige kosten. Onder deze overige kosten vallen inschrijvingskosten en schoolreizen.

Gesubsidieerde internationale scholen kosten het minst. Gemiddeld kosten de gesubsidieerde scholen €8.400. De duurste school voor dagonderwijs kost in Nederland €24.000.

Casus 1: Amsterdam in Business

Amsterdam in Business, de counterpart van NFIA in de MRA, is op wekelijkse basis uren bezig om nieuwe kenniswerkers/expats te faciliteren om een plek te vinden voor hun kinderen op internationale scholen. Omdat de wachtlijsten bij bijna alle scholen groot zijn wordt er uitgeweken naar Bergen, Hilversum, Den Haag etc. Het is op dit moment het meest urgente knelpunt in het vestigingsklimaat in de regio Amsterdam.

Uitbreiding en nieuwbouw van scholen duurt jaren.

Er zijn oplossingen in de maak maar financiële steun vanuit Gemeente en Rijk lijkt noodzakelijk. Amsterdam wil vooruitlopende of gedurende het verdere onderzoek graag één op één optrekken met het Rijk voor korte, middellange en lange termijn oplossingen.

Veel internationale bedrijven hebben, onder invloed van de recessie, de afgelopen jaren hun bijdrage voor het onderwijs van de kinderen van expats verlaagd. De vraag naar internationaal onderwijs is daardoor verschoven van dure private scholen naar Nederlandse Internationale scholen.

Beschikbare plaatsen

Naast de factor kosten wordt de toegankelijkheid van onderwijs bepaald door de beschikbaarheid. Beschikbaarheid is het resultaat van vraag en aanbod. NFIA heeft onderzoek gedaan naar 42 internationale scholen binnen Nederland (als hoofdbron is hierbij gekeken naar de webpagina van Stichting Internationaal Onderwijs, <http://www.sio.nl>). Deze scholen bieden plaats aan ca. 18.300 leerlingen.

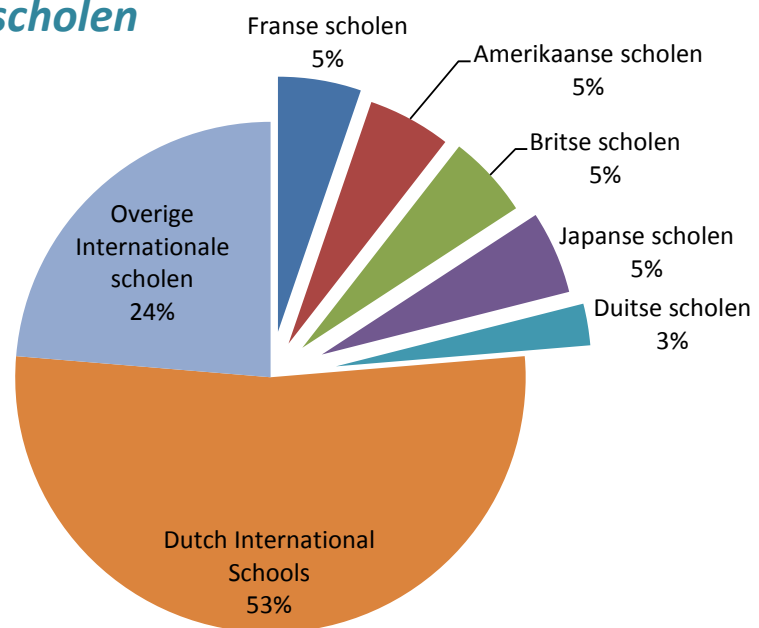
Uit een rapport van Decisio (NFIA, 2015) naar het aantal internationale werknemers in

Nederland blijkt dat er in 2013 in Nederland ruim 195.000 internationale kinderen woonden.

Gemiddeld is dit aantal van 2009-2013 jaarlijks gegroeid met 2%. Het is duidelijk dat er voor kinderen van internationals dus maar een beperkt aantal plaatsen beschikbaar is op internationale scholen. Een kanttekening die hierbij gemaakt moet worden is dat ca. 19%, dus ruim 37.000 kinderen behoren tot gezinnen van kenniswerkers. De overige arbeidsmigranten vallen in een inkomenscategorie die het niet eenvoudig maakt om - duur - internationaal onderwijs te betalen. Zij zullen veelal het regulier onderwijs volgen, waarbinnen ook tweetalig onderwijs wordt aangeboden¹. Mede doordat vaker dan vroeger gezinnen naar Nederland overkomen, nam ook het aantal kinderen van kenniswerkers de afgelopen vijf jaar toe, zij het minder snel. Van toename van leerlingen was vooral sprake in de regio's Amsterdam, Den Haag en Eindhoven.

Kanttekening hierbij is nog dat kinderen doorgaans 3-5 jaar in Nederland blijven. Dat maakt de dynamiek in het aanbod zeer groot; het is een uitdaging om overzicht en inzicht te creëren.

Fig. 1 Internationale scholen in Nederland

diverse bronnen NFIA.

Er is dus sprake van een toename in het totale aantal leerlingen en daarbinnen extra druk op de Nederlandse Internationale scholen.

Wachlijsten

De wachlijsten voor de Internationale scholen worden in toenemende mate als een probleem ervaren. In eerdere onderzoeken (o.a. 'Deuren open!', Advies internationale scholen van het Innovatieplatform, 2009) werd dit probleem al genoemd als een zwakte.

Casus 2: ISA - Amsterdam

In 2014 realiseerde de International School of Amsterdam een uitbreiding van 350 extra plaatsen, waarmee zij op een totale capaciteit kwam van 1350. Al in 2015 had ISA 1339 leerlingen en een wachtlijst van nog eens 250 extra studenten. Op dit moment is ISA met de gemeente Amstelveen, de gemeente Amsterdam en het Rijk in overleg over een eventuele uitbreiding.

¹ Hier ligt een extra opgave, namelijk het optimaliseren van het internationale deel van het reguliere curriculum. Dit kan bijvoorbeeld door vroeger vreemde talen aan te bieden, in te spelen op de meertalige achtergronden en diverse culturen op scholen en door leerlingen internationale ervaring op te laten doen.

Gemiddeld een op de drie onderzochte scholen in Nederland zegt medio 2015 een wachtlijst te hebben. Deze scholen bevinden zich door heel Nederland. (tabel 1) ²

Tabel 1: Internationale scholen die aangeven dat er een wachtlijst is

<i>Scholen met een wachtlijst</i>	<i>Plaats</i>
Internationale afdeling van de Haagse schoolvereniging	Den Haag
The American school of the Hague	Den Haag
The International school of the Hague	Den Haag
International school Delft	Delft
Amsterdam international community school	Amsterdam
British school of Amsterdam	Amsterdam
International school of Amsterdam	Amsterdam
Elckerlyc international school	Leiderdorp
The international school Utrecht	Utrecht
International school Hilversum	Hilversum
International School of Breda	Breda
International School of Eindhoven (2 divisions)	Eindhoven
United World College	Maastricht

Diverse bronnen NFIA

Flexibiliteit

Het feit dat er wachtlijsten ontstaan wijst er op dat er factoren zijn die het evenwicht in vraag en aanbod verstoren. Kennelijk loopt de ontwikkeling van de capaciteit van internationale scholen achter bij de ontwikkeling van de vraag. Deze paragraaf gaat kort in op de vraag wat er nodig is om een internationale school te beginnen of die uit te breiden.

In grote lijnen zijn minimaal vier zaken nodig om een internationale school op te zetten:

1. Aanbod van leerlingen;
2. Toestemming van het ministerie van OCW om onderwijs te mogen verstrekken aan kinderen die in Nederland binnen de leeftijd vallen waarvoor leerplicht geldt. Die toestemming zal slechts worden verleend indien de school een afspraak heeft met een (internationale) accreditatieorganisatie die door het ministerie van OCW wordt erkend (bijlage 3);
3. Een adequaat schoolgebouw. In beginsel stelt de gemeente een passende ruimte ter beschikking, mits die beschikbaar is. Overigens is het niet uitzonderlijk dat ook bedrijven aan de kosten van de accommodatie bijdragen.
Op dit moment wordt internationaal onderwijs ook gegeven door particuliere instellingen. Gemeenten hebben in principe geen wettelijke verplichting ook voor deze scholen huisvesting te regelen. Dit kan de zoektocht naar huisvesting belemmeren.
4. Geschikt personeel. Aangezien de salarisgrens van een (*native speaking*) leerkracht onder het kennismigrantcriterium ligt, moet voor buitenlands personeel uit een derde land een TWV worden aangevraagd, en dat kan pas nadat werving binnen de EU tevergeefs is gebleken. Een TWV geldt voor maximaal 1 jaar. Dit vormt een belemmering voor bv een school t.b.v. derdelanders.

Bij een bestaande school is aan voorwaarde 2 voldaan. Het zal echter duidelijk zijn dat het mechanisme waarbij een gebouw meegroeit of krimpt met het leerlingenaanbod doorgaans vertraagd

² Verwacht wordt dat het aantal wachtlijsten in werkelijkheid hoger is. Op verschillende websites van scholen wordt gesproken over wachtlijsten maar dit kon niet altijd worden bevestigd.

verloopt. Zolang de bestaande ruimte toereikend is gaat het goed, maar als de bestaande ruimte tekort schiet en de directe omgeving geen uitbreiding toelaat ontstaan er wachtlijsten. Een gemeente die ruimte moet creëren heeft daarvoor een goed onderbouwde business case nodig. Dat vraagt betrokkenheid van een regionale ontwikkelingsmaatschappij en van meerdere gemeenten, temeer daar internationale scholen vaak een regionale functie hebben.

Bij bovenstaande wordt uitgegaan van een 'gewone' internationale school. Private scholen – zonder overheidssubsidie – of ambassadescholen kennen vaak een andere financieringsvorm.

Al met al leidt een toename van leerlingenaanbod tot druk op de openbare ruimte en financiën.

Bijvoorbeeld in de regio Amsterdam, maar dit geldt voor meer regio's, is er een grote druk op de openbare ruimte en zijn het lange processen om een school aan geschikte uitbreidingslocaties te helpen. Dit wordt versterkt doordat juist voor internationale onderwijsinstellingen vaak meer ruimte nodig is (sport vormt een belangrijk onderdeel van het curriculum). Sommige scholen zijn samen met de gemeente al jaren op zoek naar geschikte uitbreidingslocaties.

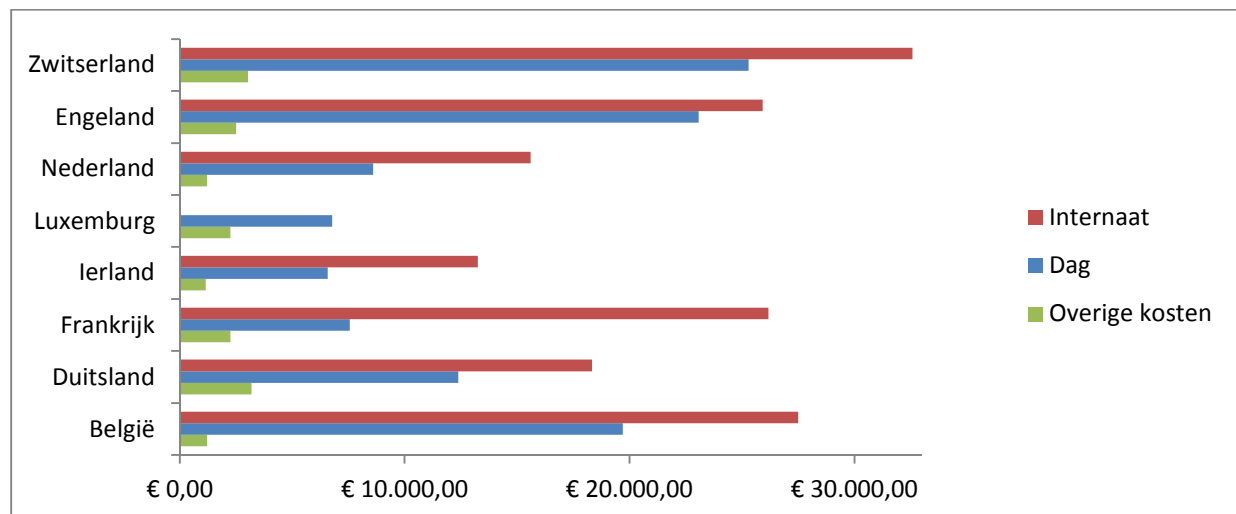
Internationale vergelijking

Goed internationaal onderwijs draagt bij aan een goed vestigingsklimaat. Dat roept de vraag op hoe het in de ons omringende landen gesteld is met internationaal onderwijs.

Kosten

In figuur 3 is een vergelijking gemaakt met de kosten van internationaal onderwijs in de ons omringende landen.

Figuur 3: kosten van internationaal onderwijs in Nederland en omliggende landen

Diverse bronnen NFIA

Het gaat hierbij om een verkenning, waarbij scholen zijn meegenomen die zich vindbaar presenteren op internet. Daarom is in tabel 2 aangegeven hoeveel scholen in het onderzoek zijn betrokken.

Tabel 2: Hoeveelheid scholen meegenomen in de vergelijking voor figuur 3

Land	Internaten	Dagonderwijs
Engeland	19	23
Nederland	3	34
Luxemburg		7
Ierland	6	7
Frankrijk	5	6
Duitsland	3	34
Zwitserland	13	21
België	1	12

diverse bronnen NFIA

'Overige kosten' liggen in Duitsland gemiddeld hoger; dit komt voornamelijk door scholen zoals de Munich International School, waar €8.600 euro aan overige kosten wordt gevraagd. In Zwitserland zijn de boarding schools het duurst. Gemiddeld belopen de kosten jaarlijks €32.500 (€7.600-€119.000). Ook de scholen voor dagonderwijs zijn in Zwitserland gemiddeld het duurst met €25.000 (€23.000-€30.000). Het goedkoopste internationale dagonderwijs kan men vinden in Ierland. Hier betaalt men gemiddeld €6.600 (€4.000-€11.500). Hierbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat Engelstalig onderwijs in Ierland sowieso goedkoper is aangezien Engels dicht bij de moedertaal ligt. Nederland komt in dit onderzoek gemiddeld naar voren. De boardingschoolskosten en de kosten voor dagonderwijs zijn in vergelijking met onze concurrerende landen aan de lage kant.³

Kwaliteit

De vraag is natuurlijk of voor die kosten een vergelijkbaar product wordt geleverd. Kwaliteit van het internationale onderwijs is een moeilijk te meten factor. Dit komt doordat de scholen verschillende accreditatiesystemen aanhouden, die zich slecht onderling laten vergelijken.

Wel is er onderzocht welke accreditatie waar wordt aangehouden. In Nederland zijn scholen meest/doorgaans aangesloten bij het International Baccalaureaat (IB) of bij de Council of International Schools (CIS). In België zijn ze naast de IB en de CIS ook aangesloten bij de European Council of International schools. Hetzelfde geldt voor Ierland en Duitsland. Zwitserland is naast de IB en de CIS ook nog aangesloten bij de New England Association of Schools and Colleges.

Uit onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW naar internationale scholen in 2005 bleek dat de reputatie van Nederlandse scholen in het buitenland niet erg goed was. Ouders gaven aan dat hun kinderen geen aansluiting vonden in het Nederlandse onderwijs. De Internationale scholen beschikten volgens hen over betere buitenschoolse activiteiten, een beter lesprogramma, minder uitval en een multiculturele leeromgeving. Dit onderzoek is inmiddels behoorlijk verouderd. Voor een actuele, meer volledige benchmark en voor een goede kwalitatieve beoordeling van het onderwijs zou dit onderzoek moeten worden herhaald.

Enkele kenmerken van internationale accreditatie organisaties zijn in kader 1. weergegeven.

³ Voor dit onderzoek is gekeken naar verschillende bronnen: expat websites, ibo.org, British International schools.

Kader 1. Accreditatie-organisaties

IB

International baccalaureaat, 'moedigt kritisch denken aan'. Staat los van de overheid en kan dus van vele internationale frameworks de beste kiezen.

CIS

Council of International schools, 'bedoeld voor wereldinwoners'; staat voor een hoge kwaliteit onderwijs.

ECIS

European Council of International Schools, 'Toonaangevend wereldwijd netwerk ter promotie en ondersteuning van de ideale en beste manieren voor Internationaal onderwijs.'

NEASC

New England Association of Schools and Colleges, "waarborgt de kwaliteit van het onderwijs door accreditatie van hun leden."

Conclusie

1. Inventarisatie van de capaciteit voor internationaal onderwijs in Nederland bevestigt het tekort dat in de praktijk steeds sterker wordt gevoeld. Er zijn verschillen per regio. Een goed beeld van vraag en aanbod en de verwachte ontwikkeling daarin per regio zijn noodzakelijk om tijdig maatregelen te kunnen treffen.
Aanbeveling: Actualiseer het onderzoek op dit gebied en zorg voor een blijvend actuele monitor van groeicijfers en wachtlijsten, zodat knelpunten en trends eerder duidelijk worden.
2. De toestroom van arbeidsmigranten en kenniswerkers en verschuiving van de vraag naar (relatief voordelige) Dutch International Schools legt druk op de beschikbaarheid van betaalbaar internationaal onderwijs. Gemeenten spelen een cruciale rol bij de vermindering van die druk door al of niet ruimte ter beschikking te stellen.
Aanbeveling: Laat gemeenten die voor de werkgelegenheid buitenlandse bedrijven aantrekken proactief nadenken over de beschikbaarheid van internationaal onderwijs en bezie welke rol het Rijk kan spelen bij het vinden en het beschikbaar stellen van de ruimte voor internationale scholen
3. Internationaal onderwijs is onderbelicht als het om vergelijkend onderzoek gaat. Aangezien signalen worden ontvangen die het Nederlandse vestigingsklimaat raken is goed vergelijkingsmateriaal van belang
Aanbeveling: Vul het onderzoek als bedoeld in de eerste conclusie aan met vergelijkend onderzoek in omliggende landen, waar Nederland buitenlandse investeringsprojecten aan verliest. Betrek bij zulk onderzoek ook de aspecten kosten en kwaliteit.
4. De noodzaak van een TWV voor *native speaking* leerkrachten uit derde landen staat het aantrekken van deze leerkrachten in de weg.
Aanbeveling: Creëer een oplossing voor de belemmering die het aanvragen van een TWV met een geldigheid van 1 jaar met zich meebrengt.

In een bijlage is het aanbod van internationaal onderwijs in Nederland meer gedetailleerd in kaart gebracht. Met behulp van de Expat Centers is getracht dit overzicht zo goed mogelijk te actualiseren.

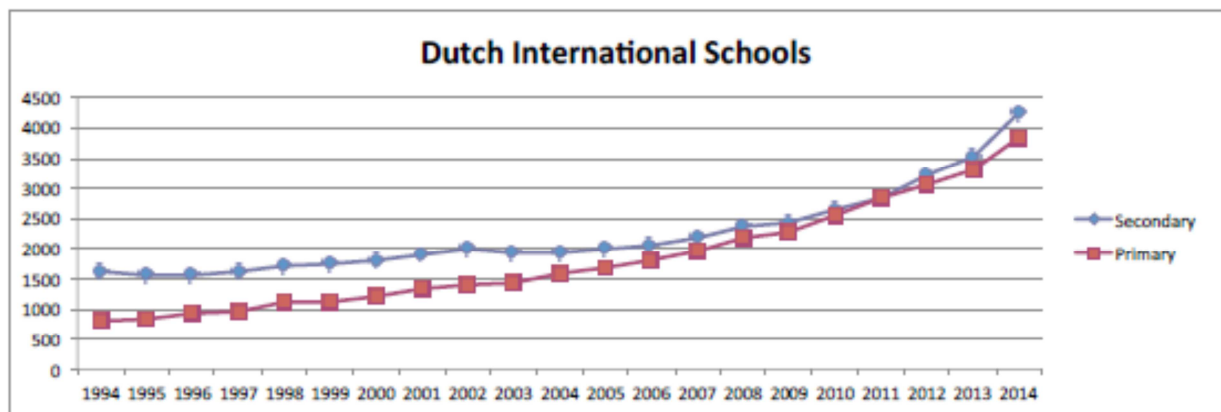
NFIA,

Oktober 2015

Bijlage 1: Overzicht van internationale scholen in Nederland

<i>Taal/ Soort</i>	<i>School</i>	<i>Plaats</i>
Frans	Annexe du Lycée Francais Vincent van Gogh	Amsterdam
	Lycée Francais Vincent van Gogh	Den Haag
Amerikaans	The American school	Den Haag en Rotterdam
Brits	The British school in the Netherlands, 4 vestigingen.	Amsterdam en Den Haag
Japans	The Japanese school of Amsterdam	Amsterdam
	The Japanese school of Rotterdam	Rotterdam
Duits	Deutsche internationale Schule	Den Haag
	AFNORTH international school (Engels/Duits)	Brunssum
Chinees	IDEal future Chinese international community school	Amsterdam
Pools	Polish school in the Hague	Den Haag
Ukrainian	Ukrainian school in the Hague Veselka	Den Haag
Indonesisch	The Indonesian school in the Netherlands	Wassenaar
DISS	Amsterdam International community school	Amsterdam
	International school Almere	Almere
	Letterland	Almere
	Arnhem International school	Arnhem
	De Haagse schoolvereniging	Den Haag
	The International school of The Hague	Den Haag
	International department of the Groningse schoolvereniging	Groningen
	International school Groningen	Groningen
	United World college	Maastricht
	International school Twente	Enschede
	International school Breda	Breda
	International school Rijnlands Lyceum Oegstgeest	Oegstgeest
	International school Hilversum	Hilversum
	Violenschool international primary school	Hilversum
	International school Delft	Delft
	International school Eindhoven	Eindhoven
	International school Utrecht	Utrecht
	Elckerlyc international school	Leiderdorp
	De blijberg	Rotterdam
	Rotterdam International secondary school	Rotterdam
Overige	International school of Amsterdam	Amsterdam
	Albert Einstein International school	Amsterdam
	European school	Bergen
	International school Tilburg	Tilburg
	International school Eerde	Ommen
	Konning willem 1	s'Hertogenbosch
	Mondriaan Internationalhotel and management school	Den Haag
	Lighthouse, special education	Den Haag

Bijlage 2 statistieken: Aantal studenten aan Dutch International Schools

Bron: Annual report 2014 the Dutch International Schools

Bijlage 3: Erkende Accreditatie organisaties OCW

ISI- Independent Schools Inspectorate
COBIS- Council of British International Schools
IB-International baccalaureate organization
IPC-International Primary curriculum
AdvancED
NEASC- New England Association of Schools and Colleges
ISC-Independent Schools Council
MSA-Middle states association of schools and colleges
WASC-Western association of schools and colleges
SACS- Southern association of schools and colleges

Verder geldt de eis van OCW dat Nederlandse studenten deels les krijgen in het Nederlands.

Bijlage 4: Internationale scholen in Nederland met een wachtlijst

A International community school Ams	F Haagse schoolvereniging	K United World Maastricht
B British school of Amsterdam	G The international school of the Hague	
C International school of Amsterdam	H Int. school of Eindhoven	L int. school Utrecht
D International school Delft	I Int. school of Hilversum	
E The American school of the Hague	J Elckerlyc int. School	M Int. school of Breda